

**V SEMINARIUM
METODOLOGICZNE
Z CYKLU
VITRUVIAN MAN –
W POSZUKIWANIU METODY
13 KWIETNIA 2019 R.
WSM WARSZAWA**

**Wolontariat jako
kształtowanie postaw
i kompetencji społecznych**

Wolontariat jako kształtowanie postaw i kompetencji społecznych

dr Izabella Kust

Opiekun Koła Młodych Pedagogów *Mentor*

1. Kontekst realizacji zadania koła naukowego wobec aktywizacji społeczności studenckiej na konkretnych przykładach
2. Czym jest wolontariat?
3. Postawy i kompetencje: ogólne, zawodowe, społeczne, aksjologiczne, przyszłości,
4. Pracodawcy o kompetencjach

Celem Modułu I

Wolontariat jako kształtowanie postaw i kompetencji społecznych

jest realizacja

zadania kształtującego sylwetkę absolwenta w kontekście zadań społecznych.

Seminarium organizowane przez
Katedrę Pedagogiki WNSiA

WSM w Warszawie

Bożena Boryczko i Leszek Kurcz podkreślają rolę studenckich kół naukowych jako elementu wspomagającego proces nauczania na wyższej uczelni

Proces nauczania na uczelni wyższej to nie tylko podstawowa działalność związana z przekazaniem wiedzy, ale także szeroko rozumiane kształtowanie zachowań oraz postaw społecznych.

Z tego względu zadania kół naukowych można podzielić na trzy grupy zadań:

- 1.zadania naukowe,**
- 2. zadania społeczne,**
- 3. zadania kształtujące sylwetkę absolwenta.**

woluntaryzm

(łac. *voluntarius* - zależny od woli),

pogląd filozoficzny oparty na założeniach, że wola człowieka jest jedynym czynnikiem, od którego zależy sam proces poznawczy, jak i przedmiot poznania; pogląd tej w skrajnej postaci głosił A. Schopenhauer. W psychologii w. reprezentowali m.in. W. Wundt, T. Ribot i W. James, przy czym wyrażali oni pogląd, że procesy woli mają charakter autonomiczny, t.j. nie można ich sprowadzić do innych czynników, jednocześnie procesom tym przyznawali dominującą rolę w psychice ludzkiej”.

Okoń W. Nowy słownik pedagogiczny, Wydawnictwo Akademickie Żak, Warszawa 2007, s. 462

**„Kompetencja
łac. *competentia*
odpowie
działność,
zgodność,
uprawnienie
do działania),**

- *w pedagogice* jako zdolność do osobistej samorealizacji k. jest podstawowym warunkiem wychowania; jako zdolność do określonych obszarów zadań k. jest uważana za rezultat procesu- uczenia się; termin k. komunikacyjna (językowa) oznacza zarówno sprawność językową, jak zdolność do – komunikacji interpersonalnej”.

Kompetencje ogólne

to **podstawowe efekty uczenia się**

w ramach

kształcenia ogólnego,

które realizowane jest głównie w szkołach podstawowych

i liceach ogólnokształcących

- analizowane w kontekście **celów kształcenia**, wiążą się przede wszystkim **z rozwojem intelektualnym** uczniów, z szeroko rozumianym **wprowadzeniem ich w świat nauk humanistycznych i społecznych**, a w rezultacie z **przygotowaniem do podjęcia studiów** na wyższych uczelniach

Tadeusz Nowacki
Kompetencje definiuje jako:

nadany, na podstawie właściwych kwalifikacji, zakres pełnomocnictw i uprawnień do działania i decydowania oraz wydawania sądów w określonym obszarze.

Kompetentnym jest się wtedy, jeśli posiada się uprawnienia do działania i kwalifikacje.

Terminu k. używa się jeszcze, w przypadku gdy kwalifikacjom towarzyszy pełna odpowiedzialność za sposób ich użycia przez osobę wykwalifikowaną – a przez to właśnie kompetentną”.

zatem

**nadrzędność kompetencji nad kwalifikacjami np.
adwokat, notariusz**

Kompetencje zawodowe

zdolność wykonywania czynności w zawodzie w sposób zgodny z normami wymaganymi dla danego zadania zawodowego. W pojęciu tym mieści się również zdolność do stosowania umiejętności i wiedzy do nowych sytuacji w ramach obszaru zawodowego i poza zasadniczymi zajęciami.

Jest to zatem posiadanie i rozwijanie odpowiednich **umiejętności, wiedzy, właściwych postaw i doświadczeń** w celu pomyślnego wypełniania funkcji zawodowych.

Kompetencje zawodowe

uzyskane są w czasie edukacji formalnej odnoszą się bardziej do kwalifikacji i mają określoną wartość rynkową

kształtowane są w celach bardziej **pragmatycznych**, dotyczących przyszłej pracy zawodowej

Wynikiem kształcenia zawodowego jest wykształcenie zawodowe, w którym znaczącymi składnikami są:

**wiedza zawodowa,
umiejętności zawodowe,
nawyki zawodowe,
postawy i osobowość
zawodowa**

Andrzej Bogaj

w kształceniu zawodowym wśród kompetencji ogólnych podkreśla rolę etosu pracy, a więc kompetencji dotyczących przedsiębiorczości, samodzielności, odpowiedzialności, poczucia własnej wartości, innowacyjności i decyzyjności

A. Bogaj, Kształcenie ogólne w szkołach zawodowych [w:] S.M. Kwiatkowski (red.), *Nowe uwarunkowania edukacji szkolnej*, Warszawa, Wydawnictwo Instytutu Badań Edukacyjnych, 1998, s. 102-107

Andrzej Bogaj
w efektach edukacji
szkolnej
Autor wymienia
kompetencje związane
z etosem pracy:

przedsiębiorczość,
odpowiedzialność,
samodzielność, twórczość,
innowacyjność,
obowiązkowość, rzetel-
ność, kompetencje
decyzyjne, podmiotowość
zespołowa (umiejętność
wykonywania zadań
wspólnych

A. Bogaj, Priorytety współczesnych reform oświatowych a wizja szkoły przyszłości (perspektywa europejska) Studia Pedagogiczne. Problemy Społeczne, Edukacyjne i Artystyczne 2000 T. 13, s. 18

S.M. Kwiatkowski

Kompetencje ogólne mają charakter ponadzawodowy dotyczą wszystkich zawodów występujących w różnorodnych klasyfikacjach, a przede wszystkim w realnym świecie pracy i odnoszą się do:

- **kultury, nauki i edukacji (orientacja w świecie)**
- **zdolności do projektowania i podejmowania odpowiednich działań,**
- **znajomości nurtów światopoglądowych będących pochodną systemów wartości**
- **postępowania zgodnego z własnym systemem wartości**

S. M. Kwiatkowski, *Kompetencje przyszłości* [w:] S. M. Kwiatkowski (red. nauk.) *Kompetencje przyszłości*, Wydawnictwo FRSE, Warszawa 2018, s.18

Z kompetencji ogólnych wynikają kompetencje bardziej szczegółowe ale też ogólne:

- językowe,
- społeczno-obywatelskie,
- przyrodnicze
- samopoznania i samokształcenia,
- komunikacji interpersonalnej

**Postępująca integracja kompetencji ogólnych
i zawodowych sprzyja poszukiwaniom
wspólnych określeń.**

**S.M. Kwiatkowski jako wspólną
część proponuje:**

- **przygotowanie do życia i twórczej pracy w demokratycznym państwie (zaufanie, tolerancja, adaptacja, wspólnotowość, autonomia, aktywność, kreatywność, mobilność, odpowiedzialność),**
- **ukształtowanie elastycznie rozumianych umiejętności ogólnozawodowych (wspólnych dla grup - zawodów) ułatwiających zmianę pracy,**

S. M. Kwiatkowski, Kompetencje przyszłości [w:] S. M. Kwiatkowski (red. nauk.) *Kompetencje przyszłości*, Wydawnictwo FRSE, Warszawa 2018, s. 21

- **zdobywanie i przekształcanie umiejętności specjalistycznych (zgodnie ze zmianami technologicznymi)**
- **wykorzystywanie umiejętności interpersonalnych w procesie komunikowania się,**
- **wyszukiwanie, gromadzenie, przetwarzanie i ochrona danych,**
- **wspieranie postaw sprzyjających ciągłemu uczeniu się.**

S. M. Kwiatkowski, Współczesne cele kształcenia zawodowego [w:] U. Jeruszka (red.) *Unowocześnianie metod i form kształcenia zawodowego w Polsce*, Warszawa: Wydawnictwo Instytutu Pracy i Spraw Socjalnych, Warszawa 2012, s. 41

S. M. Kwiatkowski, Kompetencje przyszłości [w:] S. M. Kwiatkowski (red. nauk.) *Kompetencje przyszłości*, Wydawnictwo FRSE, Warszawa 2018, s. 21

S. M. Kwiatkowski przyjmuje podział z perspektywy kompetencji na wiedzę, umiejętności i kompetencje społeczne (utożsamiane często z postawami):

1. w odniesieniu do wiedzy:

- wiedza ma istotny komponent ogólny, który umożliwia **tworzenie i nieustanną rekonstrukcję wiedzy zawodowej**,
- od poziomu **wiedzy ogólnej** zależy w dużej mierze zakres i **zrozumienie faktów, praw, teorii oraz istoty doświadczeń zawodowych**
- wiedza, zarówno ogólna, jak i zawodowa, ma charakter **obszarowy (dziedzinowy)**,
- **integracja**, dotyczy konkretnych **obszarów wiedzy ogólnej i zawodowej**,
- **wiedza ogólna**, będąca efektem **edukacji formalnej**, **jest względnie stała**,
- **wiedza zawodowa** jest układem **dynamicznym**, tworzonym na podstawie **edukacji formalnej**, w procesie **edukacji pozaformalnej i nieformalnej**;

2. w odniesieniu do umiejętności

- umiejętność wyraża się poprzez skuteczne wykorzystanie wiedzy w sytuacji zadaniowej,
- **umiejętność ogólna jest wynikiem wykorzystania wiedzy ogólnej, a zawodowa - wiedzy ogólnej i zawodowej,**
- **umiejętność ukształtowana w oderwaniu od wiedzy jest rodzajem "działania według wzorca", ogranicza możliwość transformowania umiejętności w zależności od zmian warunków realizacji zadania,**

- **umiejętność, w sposób bardziej oczywisty (obserwowalny) niż wiedza, jest stopniowalna (można jej przypisać poziomy, stopnie wtajemniczenia),**
- **systematycznie wykorzystywana umiejętność przechodzi w nawyk i niesie to ze sobą ryzyko bezrefleksyjnego wykonywania ciągu czynności (złożonych i elementarnych),**
- **umiejętności zawodowe można teoretycznie podzielić na intelektualne (konceptje rozwiązań, plany działania) i motoryczne (wykonawstwo - realizacja planów działania)**

- w praktyce występują ścisłe zależności między umiejętnościami intelektualnymi a motorycznymi (umiejętności motoryczne są zależne od poziomu umiejętności intelektualnych)

3. w odniesieniu do kompetencji społecznych:

- są *egzemplifikacją postaw, wyznawanego systemu wartości,*
- naturalnie *integrują sferę ogólną i zawodową* (dotyczą ucznia, studenta, a następnie pracownika - bez względu na typ szkoły/uczelni i przedsiębiorstwa),
- dzielą się na wiele kompetencji cząstkowych, ale wszystkie mają *wspólną podstawę, którą tworzą: energia do działania, optymizm, otwartość i zdolność do kooperacji.*

S.M. Kwiatkowski podkreśla

**badania nad kompetencjami przyszłości
uzyskiwanymi przede wszystkim**

w edukacji formalnej -

szkolnej i akademickiej

mają cechy badań prognostycznych.

Należy je prowadzić z uwagi na to, że :

„To ona jest bowiem fundamentem wiedzy, umiejętności i kompetencji społecznych, od których zależy efektywność edukacji pozaformalnej i nieformalnej.

Wysoki poziom tego typu edukacji, skorelowany z odpowiednią motywacją i ze zdolnością do wyznaczania sobie celów edukacyjnych oraz projektowania dróg prowadzących do ich osiągnięcia, jest gwarantem płynnego przechodzenia **od kompetencji potrzebnych**

tu i teraz

do nieokreślonych jeszcze w pełni

kompetencji przyszłości”.

S. M. Kwiatkowski, Kompetencje przyszłości [w:] S. M. Kwiatkowski (red. nauk.) *Kompetencje przyszłości*, Wydawnictwo FRSE, Warszawa 2018, s. 24

Do kompetencji
przyszłości możemy
zaliczyć:

**kompetencje
społeczne
nabywane w toku
interakcji
z innymi
uczestnikami życia
społecznego
i zawodowego**

**(komunikowanie -
formułowanie,
przekazywanie/odbiór
komunikatów
werbalnych i niewerbalnych,
autoprezentacja,
rozwiązywanie konfliktów,
wywieranie wpływu
społecznego,
negocjowanie,
współpraca
w grupie, również
wielokulturowej,
organizacja pracy własnej,
odgrywanie różnych ról
społecznych)**

specyficzne kompetencje społeczne (osobiste), tj.:

- empatia,
- rozwiązywanie problemów,
- kreatywność,
- elastyczność myślenia,
- inteligencja emocjonalna,
- dojrzałość moralna,
- etyczność,
- odwaga,
- otwartość na zmiany,
- zarządzanie czasem,
- umiejętność uczenia się,
- przewodzenie

S. M. Kwiatkowski, Kompetencje przyszłości [w:] S. M. Kwiatkowski (red. nauk.) *Kompetencje przyszłości*, Wydawnictwo FRSE, Warszawa 2018, s. 27

Mayer, J.D., Salovey, P. , *Czym jest inteligencja emocjonalna?* [w:] P. Salovey, D.J. Sluyter (red.), *Rozwój emocjonalny a inteligencja emocjonalna. .Problemy edukacyjne*, Dom Wydawniczy Rebis, , Poznań, 1999, s. 34 - 45

Krystyna Chałas

**rozpatruje kompetencje
w wymiarze aksjologicznym, które
mają wymiar zarówno
jednostkowy jak i społeczny**

K. Chałas, Przyszłość należy do świadomych i aktywnych obywateli. Jakie kompetencje są im niezbędne. Jak skutecznie je kształtować? (Perspektywa aksjologiczna), [w:] S. M. Kwiatkowski (red. nauk.) Kompetencje przyszłości, Wydawnictwo FRSE, Warszawa 2018, s. 30-66

Krystyna Chałas

kompetencje aksjologiczne

definiuje jako:

wiedzę o wartościach, zintegrowaną z budowaniem i odpowiedzialnym urzeczywistnianiem własnej lecz właściwej hierarchii wartości prowadzącej do integralnego rozwoju, do pełni człowieczeństwa, oraz aksjologiczną animację społeczności, w których człowiek żyje i funkcjonuje.

Kompetencje aksjologiczne mają więc wymiar jednostkowy i społeczny.

***Aktywność społeczna i obywatelska
powinna więc stanowić przestrzeń
rozszerzającego się horyzontu
poszanowania godności człowieka.***
**Odnosząc godność do konkretnej
rzeczywistości społecznej, jej
poszanowanie warunkuje
urzeczywistnianie dwóch wartości:
wolności i sprawiedliwości**

K. Chałas, Przyszłość należy do świadomych i aktywnych obywateli. Jakie kompetencje są im niezbędne. Jak skutecznie je kształtować? (Perspektywa aksjologiczna), [w:] S. M. Kwiatkowski (red. nauk.) Kompetencje przyszłości, Wydawnictwo FRSE, Warszawa 2018, s. 38

Niepokojącymi zjawiskami w aspekcie aksjologicznym są:

- **brak wrażliwości na wartości,**
- **brak wiedzy o ich istocie i funkcjach, jakie pełnią w życiu jednostkowym i społecznym,**
- **odwrót od wartości, ich deprecjonowanie,**
- **brak urzeczywistniania własnej, lecz właściwej hierarchii wartości budowanej na podstawie obiektywnego ich porządku.**

Powyższe odniesienie do wartości skutkuje zagubieniem człowieka, zwłaszcza młodego, w świecie wartości.

Krystyna Chałas

warunkiem nabywania cech aktywnego i mądrego obywatela demokracji są kompetencje:

- aksjologiczne,
- społeczne,
- obywatelskie.

W społeczeństwie obywatelskim są to kompetencje **zadane, a to oznacza, że muszą być permanentnie rozwijane, kształtowane, kreowane.**

K. Chałas, Przyszłość należy do świadomych i aktywnych obywateli. Jakie kompetencje są im niezbędne. Jak skutecznie je kształtować? (Perspektywa aksjologiczna), [w:] S. M. Kwiatkowski (red. nauk.) Kompetencje przyszłości, Wydawnictwo FRSE, Warszawa 2018, s. 48

Edukacja aksjologiczna i wychowanie ku wartościom stanowią podstawę kształtowania kompetencji społecznych i obywatelskich.

K. Chałas, Przyszłość należy do świadomych i aktywnych obywateli. Jakie kompetencje są im niezbędne. Jak skutecznie je kształtować? (Perspektywa aksjologiczna), [w:] S. M. Kwiatkowski (red. nauk.) Kompetencje przyszłości, Wydawnictwo FRSE, Warszawa 2018, s. 54

**„Sprawą niezwykle istotną,
warunkującą prawidłowe korzystanie
z dobrodziejstw nowej cywilizacji
będzie**

**umiejętność precyzyjnego wydawania
poleceń ustnie.**

Nie jest to umiejętność łatwa do opanowania.

**Wymagać będzie czasu , koncentracji uwagi
wyobraźni, zmian cech osobowościowych,**

by prawidłowo posługiwać się nią

w codziennym życiu”.

**Badania wskazują, że
kompetencje społeczne
bywają uznawane za
nie mniej ważne
komponenty sukcesu na rynku pracy jak
formalne kwalifikacje.**

Wykres 4 Najbardziej oczekiwane przez pracodawców kompetencje społeczne

I. Kust, Oczekiwania pracodawców wobec zmieniającego się rynku pracy [w:] Sociální pedagogika ve službě člověku a společnosti, S. Neslušanová, I. Emmerová, E. Jarosz (red.), Institut mezioborových studií, s.r.o., Brno 2014, s. 465

. Wykres 4 Najbardziej oczekiwane przez pracodawców kompetencje społeczne (op. cit. I.Kust s. 466)

■ % pracodawców zainteresowanych odpowiednimi kompetencjami społecznymi

Analizując powyższe należy stwierdzić, iż wyodrębnia się następujące **preferencje pracodawców** ze względu na pożądane **kompetencje społeczne** pracowników:

- 1. zaangażowanie (59,6%), pracowitość, sumienność (58,3%), odpowiedzialność (56,3%)**
- 2. komunikatywność (54,9%)**
- 3. odporność na stres i radzenia sobie z nim (48,6%)**
- 4. umiejętność pracy w zespole (46,6%)**
- 5. otwartość na nowe doświadczenia (43,8%)**
- 6. aktywność (43,7%)**
- 7. wysoka kultura osobista (43,6%)**
- 8. dyspozycyjność (40,4%).**

Analizując preferencje pracodawców ze względu na pożądane kompetencje społeczne pracowników wyodrębniono następujące segmenty pracodawców:

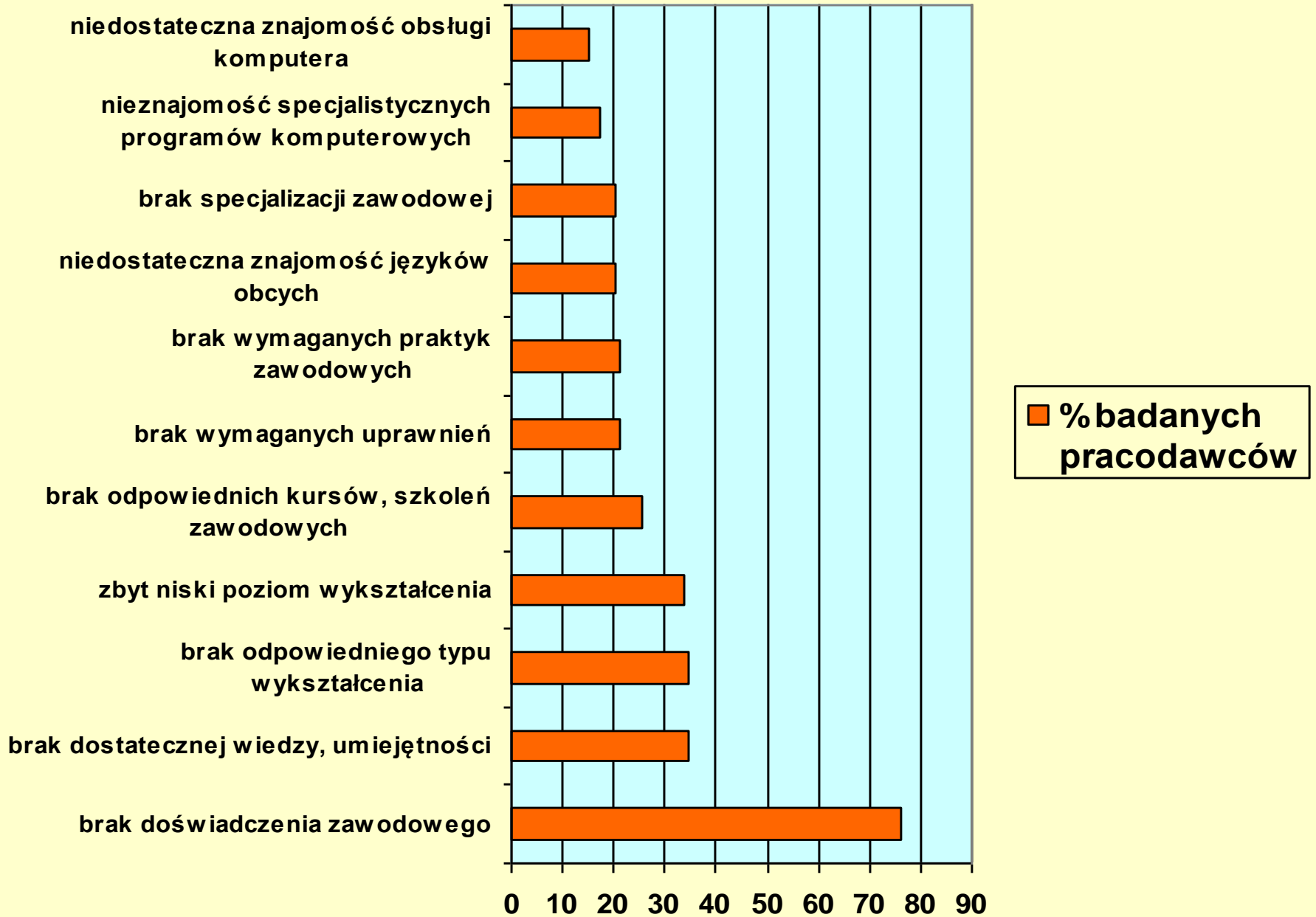
- 1. Poszukujący dostosowanych społecznie**
- 2. Poszukujący kompetentnych i samodzielnych**
- 3. Poszukujący silnych psychicznie**

**Małe firmy preferują pracowników
dostosowanych społecznie.**

**Pracodawcy ze średnich firm bardziej niż
dostosowanie do sytuacji pracy
cenią pracowników
samodzielnych oraz odpornych na stres.**

**Pracodawcy z dużych firm częściej oczekują
kreatywnego myślenia, pracy pod presją czasu,
zdecydowania w działaniu
i samodzielnej organizacji swojej pracy.**

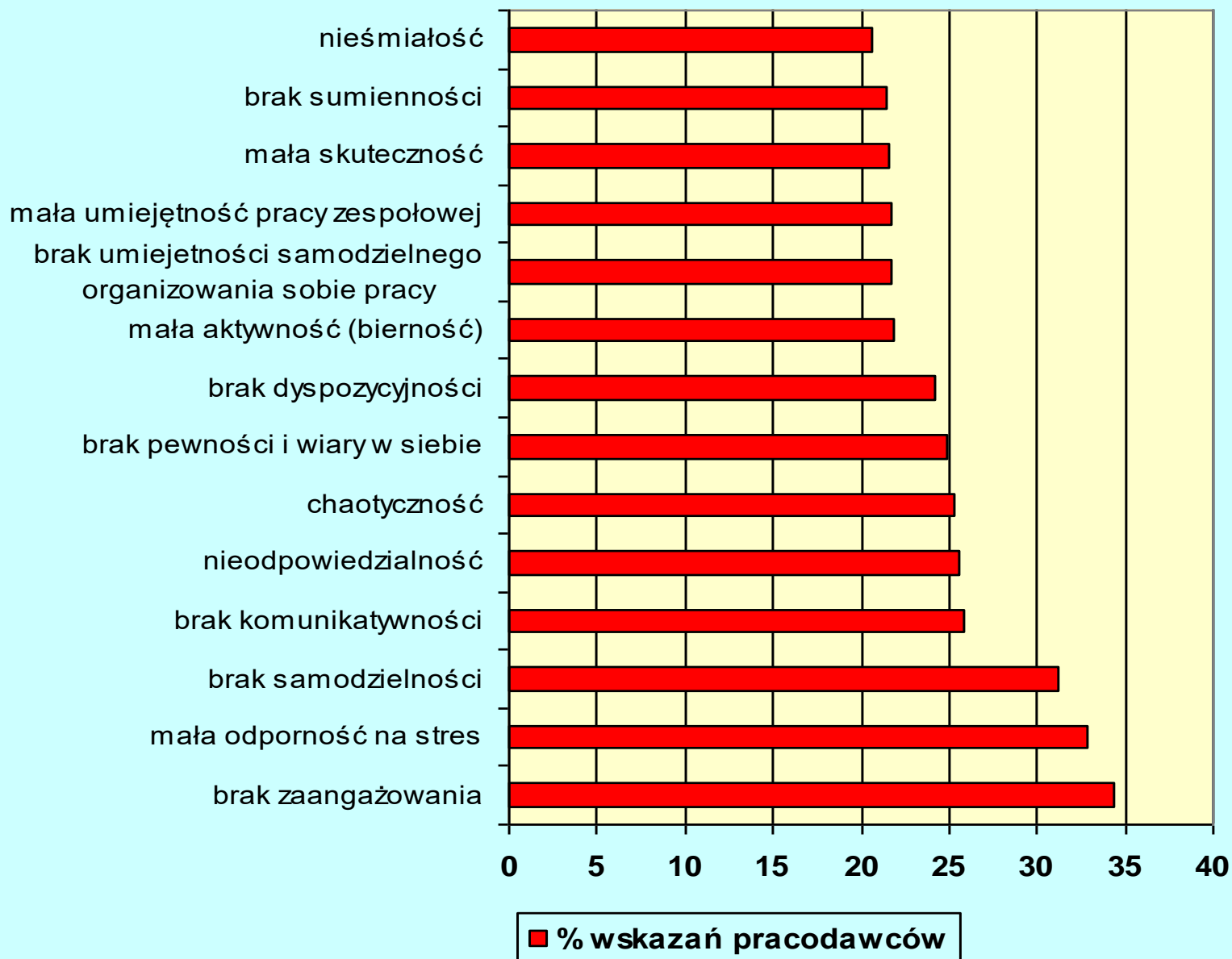
CZEGO BRAK KANDYDATOM DO PRACY

WYKRES 6 NAJCZĘŚCIEJ WSKAZYWANE PRZEZ PRACODAWCÓW BRAKI W KOMPETENCJACH SPOŁECZNYCH KANDYDATÓW DO PRACY

I. Kust, Oczekiwania pracodawców wobec zmieniającego się rynku pracy [w:] Sociální pedagogika ve službě člověku a společnosti, S. Neslušanová, I. Emmerová, E. Jarosz (red.), Institut mezioborových studií, s.r.o., Brno 2014, s. 468

Najczęściej wskazywane przez pracodawców braki w kompetencjach społecznych (op. cit. I. Kust, s.468)

*Kwalifikacje i doświadczenie zawodowe,
wyszktałcenie, kompetencje społeczne,
cechy demograficzne i czynniki zewnętrzne*

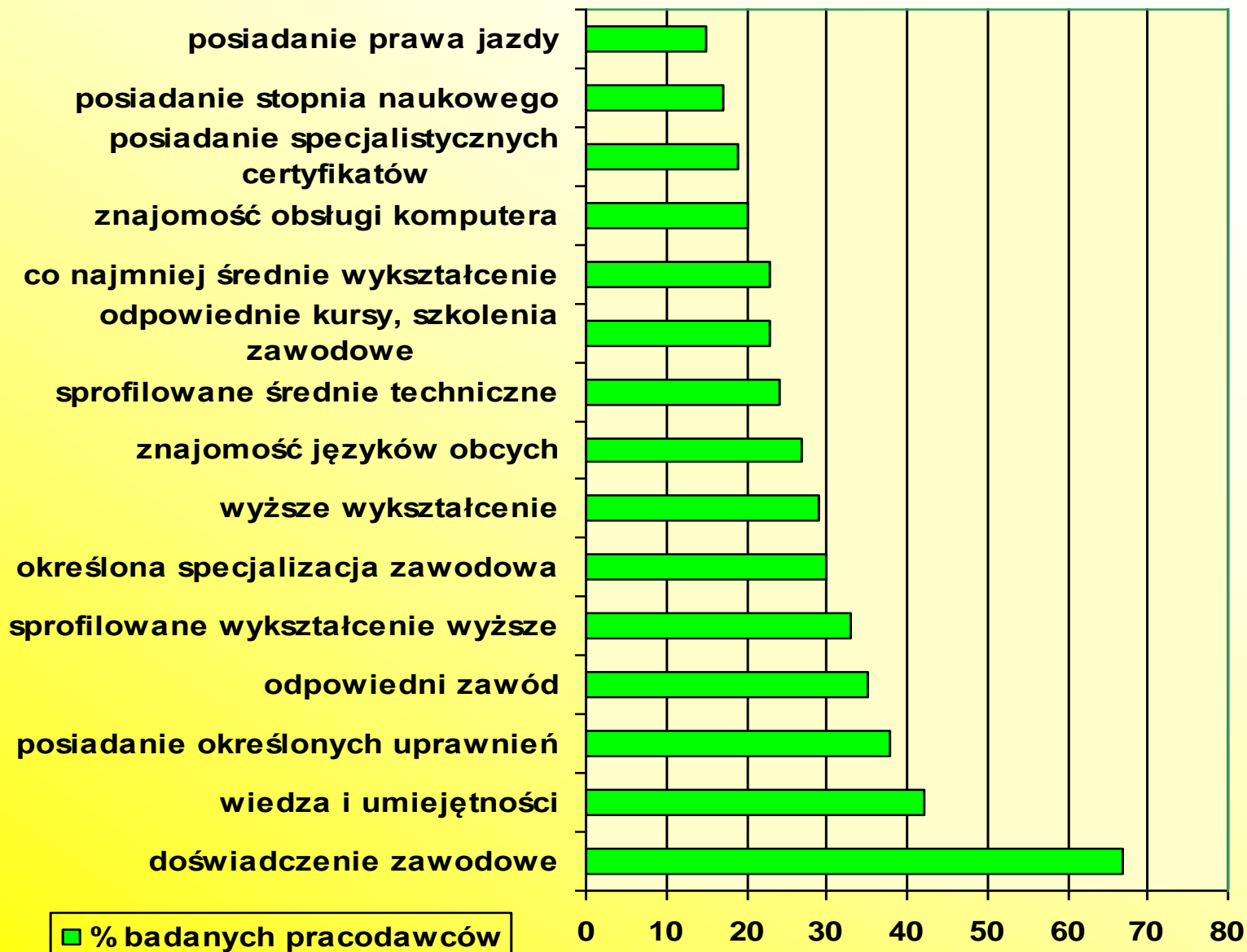
**będą nadal istotne w niemal
identycznym stopniu przy
zatrudnianiu pracowników
na poszczególne stanowiska.**

I. Kust, Oczekiwania pracodawców wobec zmieniającego się rynku pracy [w:] *Sociální pedagogika ve službě člověku a společnosti*, S. Neslušanová, I. Emmerová, E. Jarosz (red.), Institut mezioborových studií, s.r.o., Brno 2014, s. 474

Zdaniem pracodawców
nie nastąpi rewolucyjna zmiana
w strukturze poszukiwanych kwalifikacji
i na pierwszy plan wybijać się będą
charakterystyki świadczące
o **praktycznych umiejętnościach**
i **doświadczeniu zawodowym.**

I. Kust, Oczekiwania pracodawców wobec zmieniającego się rynku pracy [w:] *Sociální pedagogika ve službě člověku a společnosti*, S. Neslušanová, I. Emmerová, E. Jarosz (red.), Institut mezioborových studií, s.r.o., Brno 2014, s. 474

Oczekiwane kwalifikacje zawodowe poszukiwane u kandydatów przez warszawskich pracodawców w roku 2015 r. (op. cit. I. Kust, s.476)

„Zmiany w szkolnictwie wyższym zmierzają w kierunku uprządkowania kształcenia. Wysokie wymagania rynku pracy, silna konkurencja, presja czasu nie sprzyjają procesowi wdrażania nowego pracownika do zadań wynikających z zakresu czynności. Współczesny rynek pracy – coraz bardziej ograniczony – oczekuje na pracownika z aktualną wiedzą i dobrą orientacją w realiach zawodu. Dlatego też w ramach reformy szkolnictwa wyższego zainicjowano wiele działań zmierzających do dostosowania planów i programów kształcenia do realnego rynku pracy.

W miejsce dotychczasowego tradycyjnego kształcenia wprowadzono

**nowy model oparty na wiedzy,
umiejętnościach i kompetencjach”.**

J. Michalak – Dawidziuk, *Praktyczny wymiar kształcenia na poziomie studiów wyższych a współczesny rynek pracy* [w:] *Annales Universitatis Mariae Curie-Skłodowska. Sectio J, Paedagogia-Psychologia*. Vol. 26, [z.] 1/2 (2013), s. 101

**W przypadku kompetencji społecznych,
prognozy pracodawców na temat cech
poszukiwanych u kandydatów do pracy
w perspektywie najbliższych lat
są
bardzo zbliżone do obecnych oczekiwań.**

I. Kust, Oczekiwania pracodawców wobec zmieniającego się rynku pracy [w:] *Sociální pedagogika ve službě člověku a společnosti*, S. Neslušanová, I. Emmerová, E. Jarosz (red.), Institut mezioborových studií, s.r.o., Brno 2014, s. 476

Badania wskazują, że
kompetencje społeczne
bywają uznawane za **nie mniej ważne**
komponenty sukcesu na rynku pracy
jak formalne kwalifikacje.

I. Kust, Oczekiwania pracodawców wobec zmieniającego się rynku pracy [w:] *Sociální pedagogika ve službě člověku a společnosti*, S. Neslušanová, I. Emmerová, E. Jarosz (red.), Institut mezioborových studií, s.r.o., Brno 2014, s. 475

***Nie istnieją już i nie powrócą,
prace stosunkowo proste,
o niesprecyzowanym zakresie
obowiązków, nieobciążone
odpowiedzialnością za wynik
i niewymagające
szczególnych kwalifikacji.***

I. Kust, Oczekiwania pracodawców wobec zmieniającego się rynku pracy [w:] *Sociální pedagogika ve službě člověku a společnosti*, S. Neslušanová, I. Emmerová, E. Jarosz (red.), Institut mezioborových studií, s.r.o., Brno 2014, s. 478

BIBLIOGRAFIA

Bogaj A. Priorytety współczesnych reform oświatowych a wizja szkoły przyszłości (perspektywa europejska), *Studia Pedagogiczne. Problemy Społeczne, Edukacyjne i Artystyczne* 2000 T. 13, s. 11-21

Bogaj A., *Kształcenie ogólne w szkołach zawodowych* [w:] S.M. Kwiatkowski (red.), *Nowe uwarunkowania edukacji szkolnej*, Wydawnictwo Instytutu Badań Edukacyjnych, Warszawa, 1998

Chałas K. Przyszłość należy do świadomych i aktywnych obywateli. Jakie kompetencje są im niezbędne. Jak skutecznie je kształtować? (Perspektywa aksjologiczna) [w:] S. M. Kwiatkowski (red. nauk.) *Kompetencje przyszłości*, Wydawnictwo FRSE, Warszawa 2018, s. 30-66

Kust I. Oczekiwania pracodawców wobec zmieniającego się rynku pracy [w:] *Sociální pedagogika ve službě člověku a společnosti* S. Neslušanová, I. Emmerová, E. Jarosz (red.), Institut mezioborových studií, s.r.o., Brno 2014, s. 462 - 481

Kwiatkowski S. M. Kompetencje przyszłości [w:] S. M. Kwiatkowski (red. nauk.) *Kompetencje przyszłości*, Wydawnictwo FRSE, Warszawa 2018, s.14 – s. 29

Kwiatkowski S.M., *Współczesne cele kształcenia zawodowego* [w:] U. Jeruszka (red.) *Unowocześnianie metod i form kształcenia zawodowego w Polsce*, Warszawa: Wydawnictwo Instytutu Pracy i Spraw Socjalnych, Warszawa 2012

Mayer J.D., Salovey P., *Czym jest inteligencja emocjonalna?* [w:] P. Salovey, D.J. Sluyter (red.), *Rozwój emocjonalny a inteligencja emocjonalna. Problemy edukacyjne*, Dom Wydawniczy Rebis, , Poznań, 1999, s. 23 – 69

J. Michalak – Dawidziuk, *Praktyczny wymiar kształcenia na poziomie studiów wyższych a współczesny rynek pracy* [w:] *Annales Universitatis Mariae Curie-Skłodowska. Sectio J, Paedagogia-Psychologia*. Vol. 26, [z.] 1/2 (2013), s. 101-116

Nowacki T., *Leksykon pedagogiczny*, Wydawnictwo Instytutu Technologii Eksploatacji, Radom 2004

Okoń W., *Nowy Słownik Pedagogiczny*, Wydawnictwo Akademickie Żak, Warszawa 2001

Pachociński R., *Oświata i praca w erze globalizacji*, IBE, Warszawa 2006

Wolontariat jako kształtowanie postaw i kompetencji społecznych

DZIĘKUJĘ ZA UWAGĘ

dr Izabella Kust

Opiekun Koła Młodych Pedagogów *Mentor*